

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Elatussaatavien kirjaamisohje Etelä-Savon ulos- ottovirastoon

Ollikainen, Suvi

2013 Kerava

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Kerava

Elatussaatavien kirjaamisohje Etelä-Savon ulosottovirastoon

Suvi Ollikainen
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2013

Suvi Ollikainen

Elatussaatavien kirjaamisohje Etelä-Savon ulosottovirastoon

Vuosi	2013	Sivumäärä	30
-------	------	-----------	----

Tämän opinnäytetyön tuloksena syntyi elatussaatavien kirjaamisohje Etelä-Savon ulosottovirastoon. Virastossa ei ole virallista ohjetta kirjaamisesta ja joulukuussa 2012 alkoi mittava projekti asian kuntoon saattamiseksi. Elatussaatavien kirjaamisohje on osa tätä isompaa kokonaisuutta.

Elatusapu ja -tuki ovat erityisiä saatavia monessa suhteessa. Ensiksikin elatusapu voi olla ulosotossa perinnässä vaikka se ei olisi eräännyttä saatavaa ja toiseksi ulosoton järjestelmässä elatussaatavat kirjataan eri paikkaan kuin muut saatavat. Elatusavun kirjaamisessa on muistettava monia asioita ja normeja. Yksityiskohtainen ja helppolukuinen kirjaamisohje helpottaa virkamiesten päivittäisiä töitä. Erityisen suuri hyöty ohjeesta on uudelle työntekijälle.

Opinnäytetyö jakaantuu kahteen osaan. Ensin on teoreettinen viitekehys, joka muodostuu seuraavista neljästä osa-alueista: elatusapu, elatustuki, ulosotto ja elatusavun periminen. Kaikista osa-alueista on lainsäädäntöön ja kirjallisuuteen perustuvaa teoreettista tietoa sekä huomioita siitä, mitä asioita tulee ottaa huomioon elatusapuasiaa kirjatessa. Toinen osa opinnäytettä on elatussaatavien kirjaamisohje. Ohje on työn liitteenä ja se tulee suoraan työelämän käyttöön. Ohje on tehty mahdollisimman selkeäksi niin visuaalisesti kuin tiedollisestikin.

Lähdekirjallisuutena työssä käytettiin teoksia, jotka koskevat ulosottoa ja lapsen elatuseron jälkeen. Lisäksi käytettiin sähköisiä lähteitä kuten oikeus.fi-sivustoa ja Etelä-Savon ulosottovirastossa olevaa koulutusmateriaalia.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut opettavainen projekti. Kirjaamisohjeen suunnittelu ja toteutus ja etenkin teoreettisen viitekehysten rakentaminen on lisännyt ammattitaitoani työtehtävissäni. Koen ammatillista varmuutta elatusapuasioiden käsittelyssä ja lisäksi tietämykseni lapsen elatusta säätelevistä normeista on lisääntynyt todella paljon.

Asiasanat: Ulosotto, kirjaamisohje, elatusapu

Suvi Ollikainen

Registration Instruction of Maintenance Receivables for Dstraint Office of Etelä-Savo

Year	2013	Pages	30
------	------	-------	----

The outcome of this thesis was the registration instructions of the maintenance receivables for the dstraint office of Etelä-Savo. Official instructions did not exist in the dstraint office and thus in December 2012 a large project was launched. The registration instructions of the maintenance receivables are part of this bigger project.

The maintenance support and the maintenance allowance are special payments in many ways. First the maintenance allowance may be under collection in enforcement even though it is not overdue and second, in the dstraint office the maintenance receivables are registered in different location than other debts. In the registration of a maintenance allowance several issues and laws need to be remembered. The Instructions will help the officials in their daily work when the Instructions are detailed and readable. Especially for the new officials the instructions are extremely beneficial.

This thesis is divided into two sections. First is the theoretical reference section, which consists of four parts: maintenance allowance, maintenance support, enforcement, and maintenance collection. All the parts are based on the legislation, theoretical literature and the issues required to be taken into account when a maintenance allowance is registered. The second section consists of the registration instructions of the maintenance receivables. These Instructions are to be found in the appendix. The Instructions are ready to be used in the dstraint office. The Instructions are illustrative and easy to use.

The literature on enforcement and child maintenance allowance after divorce was used as the reference literature. In addition, the training materials of the dstraint office of Etelä-Savo and the web sources, (i.e.) at oikeus.fi were used.

This thesis was a very educational project. The expertise of the author has been increased by planning and executing these instructions. The knowledge of the laws and standards of child support have increased greatly, and thus the author's professional confidence in handling maintenance issues has evolved.

Keywords: dstraint, registration, instruction, maintenance

Sisällys

1	Johdanto	7
1.1	Tutkimusongelma	7
1.2	Tutkimusmenetelmät, työn rakenne ja rajaus	8
1.3	Validiteetti ja reliabiliteetti	9
2	Elatusapu	10
3	Elatustuki	13
3.1	Oikeus elatustukeen	14
3.2	Elatustuen maksamisen esteet	14
3.3	Elatustuen määrä	15
3.4	Elatustuen hakeminen, maksaminen ja maksun lakkauttaminen	16
4	Ulosotto	16
4.1	Ulosoton organisaatio	17
4.2	Ulosottoperuste	17
4.3	Ulosottoasian vireillepano	18
4.4	Ulosottoasian vireilläolon päätyminen ja passiivirekisteröinti	19
5	Elatusavun periminen	20
5.1	Perinnän toteuttaminen	21
5.2	Viivästyskorko	22
5.3	Perintäkulut	23
6	Työn tulokset	24
	Kuviot	28
	Taulukot	29
	Liitteet	30

Lyhenneluettelo

ElatusL	laki lapsen elatuksesta (704/1975)
ETukiL	elatustukilaki (580/2008)
HE	hallituksen esitys
KK	kauppakaari (3/1734)
KorkoL	korkolaki (633/1982)
MaksunsaantiL	laki velkojien maksunsaantijärjestyksestä (1578/1992)
PerintäL	laki saatavien perinnästä (513/1999)
UMaksuA	asetus ulosottomaksuista (35/1995)
UMaksuL	laki ulosottomaksuista (34/1995)
UK	ulosottokaari (705/2007)
VeroTPL	laki verojen ja maksujen täytäntöönpanosta (706/2007)

1 Johdanto

Kesällä 2012 mietin mistä aiheesta voisin opinnäytetyöni tehdä. Monesti tuntui, että aihe löytyi ja aloin työstämään valitsemaani aihetta mielessäni. Loppukesästä olin kuitenkin edelleen ilman aihetta, sillä mikään aihe ei tuntunut omalta. Lopulta löysin opinnäytetyöni aiheen työelämästä, kun Etelä-Savon ulosottovirastosta ehdotettiin aihetta. Olin aloittanut työskentelyn kyseisessä virastossa vain hieman aiemmin ja ulosotto oli substanssina vielä hieman vieras. Innostuin aiheesta, sillä opinnäytetyön tekeminen hyödytti viraston lisäksi myös omaa ammatillista kasvuani. Virastossa oli suunnitteilla kirjaamisohjeen laatiminen, koska sellaista ei ole aikaisemmin tehty ja minulle ehdotettiin, että tekisin ohjeeseen yhden osan.

Aiheeksi valikoitui elatusavun ja elatustuen kirjaamisohje, sillä koko ohjeen tekeminen olisi liian laaja tehtävä yhdelle henkilölle. Elatusapuasiat ovat selkeä asiakokonaisuus ja se oli helppo rajata omaksi kokonaisuudekseen. Täydellinen kirjaamisohje tulee kattamaan kaikki mahdolliset kirjaamistapaukset uuden asian kirjaamisesta muutoskirjaukseen. Aloitin opinnäytetyön suunnittelemisen ja tekemisen alkusyksystä 2012. Joulukuussa 2012 ohje oli valmis ja tammikuussa 2013 se tarkastettiin ja hyväksyttiin viraston kokouksessa. Täydellisen kirjaamisohjeen työstäminen virastossa alkoi joulukuussa 2012, kun valittiin jäsenet työryhmään, jonka tehtävänä on viedä työtä eteenpäin. Opinnäytetyöni tulos, elatussaatavien kirjaamisohje, pääsee lyhentämättömänä osaksi kokonaista ohjetta.

Opinnäytetyön näkökulma kirjaamisohjeeseen ja sitä tukevaan teoreettiseen viitekehykseen on ammatillinen. Perimmäinen tarkoitus on helpottaa virkamiesten työtehtäviä ja uuden aloittavan virkamiehen oppimista kokoamalla elatussaatavia koskevat asiat tiiviiseen pakettiin. Viitekehykseen on koottu laista ja kirjallisuudesta niitä tärkeimpiä asioita jotka vaikuttavat elatussaatavien perintään ja ulosoton toimintaan.

1.1 Tutkimusongelma

Elatusapu ja -tuki ovat erityisiä saatavia monessa suhteessa. Ensiksikin elatusapu voi olla ulosotossa perinnässä, vaikka se ei olisi eräännyttä saatavaa. Tosin huhtikuun 2012 jälkeen ulosoton kautta kierrättäminen on vähentynyt uuden lain myötä, jossa pitkäaikainen ulosotto aiheuttaa maksuhäiriömerkinnän luottotietorekisteriin. Toiseksi ulosoton järjestelmässä elatussaatavat kirjataan eri paikkaan kuin muut saatavat. Ne vaativat erityishuomiota ja osamista sekä tärkeän tarkoituksensa takia mutta myös siksi, että ne käsitellään omana kokonaisuutenaan. Elatussaatavat oli helppo valita aiheeksi siksi, että se on selkeä rajata omaksi asiakseen isommasta kokonaisuudesta.

Työn tutkimusongelma on kysymysmuodossa: Kuinka varmistamme tasalaatuisen elatussaatavien kirjaamisen Etelä-Savon ulosottovirastossa ja vähennämme henkilöstön epävarmuutta elatusmaksuja koskevista kyselyistä? Tutkimusongelmaan vastaa elatusavun ja -tuen kirjaamisohje sekä työhön liitettävä teoreettinen viitekehys. Elatussaatavat voivat olla hyvinkin hankalia kirjattavia tai selvitetäviä asiakkaan kysellessä niistä jälkeenpäin. Elatusta säätelevä useita lakeja, mikä lisää mieleen painettavien asioiden määrää. Lisäksi elatusasioissa on kirjaamishetkellä monta muuttujaa, jotka vaikuttavat konkreettiseen tekemiseen, kuten onko hakija yksityinen vai Kansaneläkelaitos (myöh. Kela) tai haetaanko jo erääntynyttä saatavaa vai juoksevia elatusmaksuja. Ohjeen tarkoituksena on olla helppolukuinen ja selkeä manuaali kirjaamistilanteissa kirjaajalle sekä ohjeena vasta aloittaneelle kirjaajalle joka tarvitsee ohjetta tekemisen tueksi. Ohje tulee helpottamaan kirjaamossa konkreettisesti, kun materiaali löytyy yksistä kansista. Ohjetta tullaan jatkossa päivittämään aina, kun toimintatavoissa tai laissa tapahtuu muutoksia.

1.2 Tutkimusmenetelmät, työn rakenne ja rajaus

Airaksisen (2009) mukaan toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee muun muassa käytännön toiminnan ohjeistamista. Sen vuoksi tämän opinnäytteen voi luokitella toiminnalliseksi työksi. Tein opinnäytetyöni suoraan viraston käyttöön heidän pyynnöstään. Opinnäytetyö jakautuu kahteen osaan, teoriaan elatusavusta ja ulosotosta sekä kirjaamisohjeeseen. Teoriaosuudessa käsittelen elatusavun, elatusavun, ulosoton organisaation, ulosottooperusteen, ulosottoasian vireillepanon, vireilläolon päättymisen ja passiivirekisteröinnin sekä elatussaatavien perinnän. Olen rajannut teorian koskemaan ulosottoa käsittelevässä osassa vain prosessin alkupäätä eli sitä kuinka uusi ulosottoasia tulee vireille, mitä tarvitsee ottaa huomioon ja mitä tarvitaan ulosottooperusteeksi. Teoriaosa antaa tietoja elatussaatavien erityisyydestä ja tärkeästä asemasta sekä valottaa mitkä lait sääntelevät elatusapua ja -tukea ja niiden perimistä.

Kirjaamisohjeessa pyrin mahdollisimman selkeästi kuvaamaan kuinka elatusapusaatava kirjaataan ensimmäistä kertaa ulosotossa käytössä olevaan Uljas-käyttöjärjestelmään. Uljas on ulosoton pääkäyttöjärjestelmä. Se toimii myös reskontrajärjestelmänä sekä raportointijärjestelmänä. Olen työstänyt ohjetta samalla, kun olen kirjannut elatusapuasiaa järjestelmään ja lisäksi kirjaamopäällikkö sekä elatusapuasioita paljon käsittelevä kirjaaja ovat tarkastaneet ohjeen. Kirjaamisohje on tehty mahdollisimman selkeäksi jotta siitä olisi apua kirjaajalle, joka vasta aloittelee uraansa. Joitain tärkeimpiä asioita on selitetty yksityiskohtaisemmin ohjeessa kohtaan, jossa sen kirjaamista opastetaan. Näin asian tausta löytyy suoraan ohjeesta, eikä kirjaajan tarvitse kaivaa asian teoriaa muualta. Kirjaamisohje valmistuu suoraan työelämän käyttöön. Lähdekirjallisuutena olen käyttänyt teoksia, jotka koskevat ulosottoa ja lapsen elatusta eron jälkeen. Olen lisäksi käyttänyt sähköisiä lähteitä kuten oikeus.fi-sivustoa ja virastossamme olevaa koulutusmateriaalia.

1.3 Validiteetti ja reliabiliteetti

Validiteetilla tarkoitetaan mittarin pätevyyttä. Jos tutkimuksessa käytetään kyselylomaketta, siinä saattaa olla kysymyksiä jotka kyselyn laatija tarkoittaa eri tavalla, kuin vastaaja ne ymmärtää. Validiteetti voidaan varmistaa tällaisessa tapauksessa esimerkiksi niin, että tutkija testaa kysymykset koehenkilöillä, jotta kysymysten muoto saadaan selkeäksi. Validiteettia voidaan lisätä myös käyttämällä ”en osaa sanoa”-vaihtoehtoa kyselyssä. Lisäksi pätevyyttä lisää yksityiskohtainen selonteko tutkimuksen menetelmistä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 217; Lukkaroinen 2002.) Opinnäytetyöni on toiminnallinen, joten kyselylomakkeelle ei ollut tarvetta. Tässä opinnäytetyössä voidaan validiteettia tarkastella pohtimalla oppaan tekoprosessia ja virastossa olevia ohjelmia ja käytettävää lainsäädäntöä. Olen rakentanut oppaan pala palalta samalla, kun itse olen kirjannut elatussaatavaa ulosoton järjestelmään. Ujas-järjestelmä vaatii määrättyihin kenttiin arvot. Useissa kentissä arvot tulee valita valmiista valikosta. Väärin ymmärrystä vähentää vielä se, että ensimmäisen kentän valinnan jälkeen seuraavan valikon vaihtoehdot ovat rajatut. Ensimmäinen valinta siis vaikuttaa myöhempisiin valintoihin. Lain tulkinta on yksiselitteistä. Esimerkiksi elatustuki on viivästyskorotonta eikä sille saa näin ollen laskea korkoa.

Reliabiliteetti tarkoittaa määrällisen tutkimuksen mittaustuloksen toistettavuutta. Luotettava tulos ei saa olla sattumanvarainen. Reliabiliteetti voidaan varmistaa monella tavalla. Kaksi tutkijaa voi tehdä saman kokeen ja päätyä samaan ratkaisuun tai samaa henkilöä voidaan tutkia monta eri kertaa ja päätyä samaan tulokseen. Lisäksi samaa ilmiötä voidaan mitata useammalla muuttujalla. (Hirsjärvi ym. 2004, 216; Lukkaroinen 2002.) Omassa työssäni reliabiliteetti voidaan todeta samoihin asioihin perustuvaksi kuin validiteetti. Jos joku toinen henkilö samassa tai toisessa ulosottopiirissä haluaa tehdä ohjeen elatussaatavan kirjaamisesta, hänen ohjeestaan tulee hyvin samankaltainen. Eroa saa ainoastaan ulkonäköseikoilla ja lisäinformaatiolla jota kuvaruutukopioiden väleillä on. Tähän samaan lopputulokseen vaikuttaa Ujas-järjestelmä, jossa elatusapuasia kirjataan määrättyllä tavalla. Kirjaamiseen vaikuttaa myös lainsäädäntö. Ulosottoa säätelee erityisesti ulosottokaari ja elatusasioita laki lapsen elatuksesta (704/1975) ja Kelan takautumissaatavan osalta elatustukilaki (580/2008).

2 Elatusapu

Lapsen huoltajuus ei automaattisesti lopu siihen, kun parisuhde päättyy avio- tai avoeroon. Huoltosuhte jatkuu samanlaisena kuin ennen eroa. Jos on tarvetta päättää muusta ratkaisusta, tulee siitä tehdä virallinen sopimus tai hakea tuomioistuimen päätös. Virallisessa sopimuksessa päätetään huoltajuuden lisäksi asumisesta, elatuksesta ja tapaamisoikeudesta. (Litmala 2002, 41.)

Lapselle suoritetaan elatusapua, jos vanhempi ei muuten osallistu lapsen elatukseen tai jos lapsi ei asu pysyvästi vanhempansa luona. Elatusvelvollisuus jatkuu lapsen 18-vuotispäivään asti. (Litmala 2002, 57.) Tämän jälkeenkin lapsi voi saada vanhemmiltaan rahallista apua koulutuskustannuksiin, joihin vanhemmat osallistuvat mikäli ne harkitaan kohtuullisiksi (Laki lapsen elatuksesta 704/1975). Elatus kattaa lapsen fyysiset ja henkiset tarpeet mm. koulutuksen, hoidon ja harrastukset. Molemmat vanhemmat ovat velvollisia osallistumaan lapsen kuluihin kykyjensä mukaan. Tämä tarkoittaa sitä, että elatusavun määrää ei ole ennalta määrätty vaan se ratkaistaan aina tapauskohtaisesti. (Litmala 2002, 57.) Laki lapsen elatuksesta (704/1975) määrittelee toisen pykälän ensimmäisessä momentissa näin: ” Vanhemmat vastaavat lapsen elatuksesta kykynsä mukaan. Vanhempien elatuskykyä arvioitaessa otetaan huomioon heidän ikänsä, työkykynsä ja mahdollisuutensa osallistua ansiotyöhön, käytettävissä olevien varojen määrä sekä heidän lakiin perustuva muu elatusvastuunsa”. Elatusavun määräytymiselle ei ole olemassa tarkkoja perusteita tai laskukaavoja. Tämä voi aiheuttaa perustuslain vastaista toimintaa, sillä Lundbergin ja Vainio-Kailan (2009) mukaan eri tuomioistuimissa sekä asianajo- ja oikeusaputoimistoissa saadaan erilaisia lopputuloksia päätöspaikasta ja laskutavasta riippuen. (Lundberg & Vainio-Kaila 2009).

Oikeusministeriö (2007) on julkaissut oppaan ”Ohje lapsen elatusavun suuruuden arvioimiseksi”. Se löytyy Oikeusministeriön internetsivustolta, mutta sen voi hakea helposti myös haku-koneen kautta. Ohje on suositus ja se sisältää laskukaavan elatusavun laskemiseksi tavanomaisessa elatustilanteessa. Se ei siis anna välttämättä vastausta mahdollisiin erikoistilanteisiin. Lisäksi ohjeen yleisperusteluista löytyy tietoja ohjeen taustasta, tavoitteista ja pääkohdista. Sosiaalitoimiston vahvistaessa elatussopimusta tai tuomioistuimen antaessa elatusaputuomiota, on tärkeää harkita onko elatusapu kohtuullinen. Kohtuullista elatusta arvioidaan yleensä kulutustutkimusten avulla. Näin saadaan arvioitua tietyn ikäisen lapsen kulutuksen euromääräinen arvo keskimäärin kuukaudessa. (Oikeusministeriö 2007).

RAHAMÄÄRÄT 1.1.2013 LUKIEN	
Yleisten kustannusten määränä pidetään:	
0-6-vuotias	291 euroa kuukaudessa
7-12-vuotias	338 euroa kuukaudessa
13-17-vuotias	455 euroa kuukaudessa

Taulukko 1: Lasten yleisten kustannusten määrä 1.1.2013 lukien (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012).

Yleisesti käytetään mallia, jossa elatusavun suuruus määritellään tietyksi prosenttiosuudeksi bruttotuloista. Ensin kuukausittaisesta kulutuksesta vähennetään lapsilisä ja lapsen oma elatuskyky. Sitten selvitetään vanhempien nettotulot. Nettotulo saadaan vähentämällä bruttotulosta verojen lisäksi kohtuulliset asumiskustannukset ja mahdollinen muulle lapselle maksettava elatusapu. Vanhempien nettotuloja vertaillaan ja arvioidaan suhdeluku, jonka mukaisesti vanhemmat vastaavat elatuksesta. Laskelmassa huomioidaan se, kuinka paljon lapsi on vanhemman luona. Jos lapsi on paljon elatusvelvollisen luona, se voidaan katsoa alentavaksi tekijäksi elatuksen määrää laskettaessa. (Litmala 2002, 57-61; Avomaa 2008, 99.)

LUONAPITOVÄHENNYSTEN MÄÄRÄ 2013			
Luonapidon määrä keskim.	0-6-vuotias	7-12-vuotias	13-17-vuotias
alle 7 yötä /kk	ei vähennystä	ei vähennystä	ei vähennystä
7-9 yötä /kk	30,50 euroa	32,50 euroa	36,00 euroa
10-12 yötä /kk	41,00 euroa	44,00 euroa	50,00 euroa
13-15 yötä /kk	53,00 euroa	57,00 euroa	62,50 euroa

Taulukko 2: Luonapitovähennysten määrä 1.1.2013 alkaen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012).

Elatusavun voi maksaa myös kertosuorituksena, mutta se on riski elatusvelvolliselle. Elatusapu voi osoittautua myöhemmin riittämättömäksi ja näissä tapauksissa elatusvelvollinen voi joutua maksamaan lisää elatusapua. Jos taas lapsi muuttaa asumaan elatusvelvollisen luo, voi

elatusapua vaatia palautettavaksi, mutta siihen edellytetään tuomioistuimen päätöstä. Käräjöinti on aina sekä henkisesti että taloudellisesti raskaampi tapa hoitaa asioita. Vanhemmat voivat sopia myös muista tavoista suorittaa elatusapua. Esimerkiksi osan vuotuisista elatusmaksuista voi korvata vaikka ostamalla lapselle urheiluvälineitä, kustantamalla harrastuksia tai lomamatkan. Elatusavusta voidaan tehdä myös ns. nollasopimus eli elatusvelvolliselle ei määrätä maksettavaa elatusta. Silloin lähivanhempi voi hakea elatustukea Kelalta. Lapsi on etusijalla ja hänen elatuksensa tulee olla turvattu. (Litmala 2002, 57-61; Avomaa 2008, 99.)

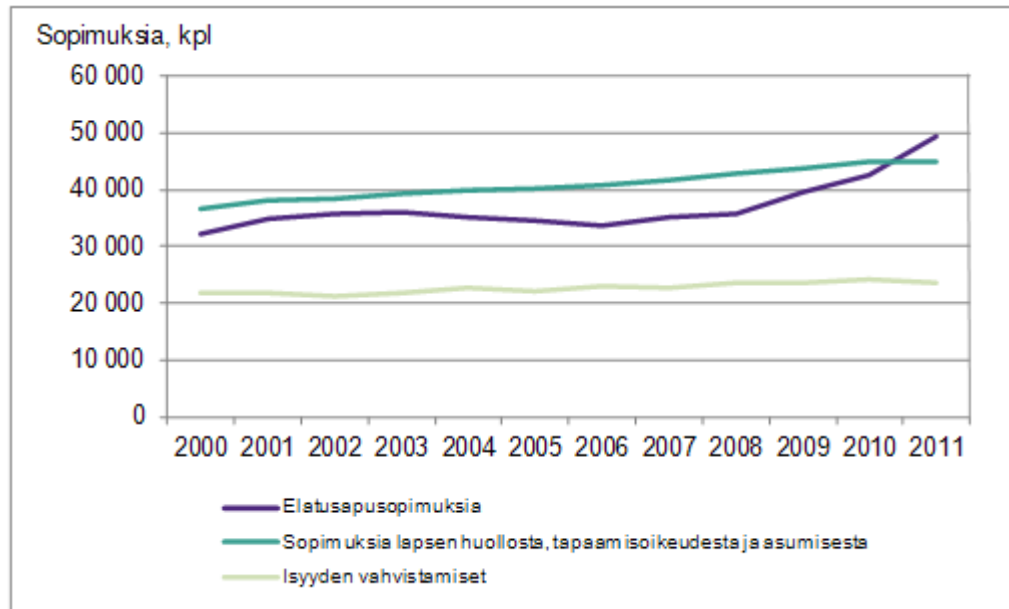
Elatusapusopimus tehdään yleensä silloin, kun erilleen muuttamisesta on päätetty. Tehty sopimus vahvistetaan tavallisesti sosiaalivirastossa lastenvalvojan luona. Vaihtoehtoisesti se voidaan vahvistaa tuomioistuimessa. Tuomioistuimen vahvistamiseen päädytään, jos asioista ei päästä sopuun. Lasta koskevia asioita voidaan käsitellä tuomioistuimessa avioeron yhteydessä liitännäisasiana tai erikseen varsinaisasiana. Vain virallisesti vahvistettu sopimus takaa mahdollisuuden ryhtyä toimenpiteisiin, ellei sopimusta tai päätöstä noudateta. Vahvistettu sopimus voidaan panna ulosotossa täytäntöön samoin kuin lainvoimainen tuomio. Toimenpiteitä ovat elatusavun perintä ulosoton kautta sekä huolto- ja tapaamisoikeutta koskevien päätösten täytäntöönpano seuraamusten uhalla. (Litmala 2002, 41; Avomaa 2008, 98.)

Elatussopimus sisältää tiedot seuraavista asioista:

- lapsen ja vanhempien henkilötiedot
- elatusavun määrä
- elatusavun maksamisen alkamispäivämäärä
- elatusavun maksamisen päättymispäivämäärä
- elatusapuerien maksupäivät ja
- kenelle elatusapu suoritetaan.

Sopimukseen on hyvä kirjata myös tapaamisista aiheutuvien matkakustannusten maksaja ja miten elatusavun määrässä otetaan huomioon pidempiaikainen oleskelu elatusvelvollisen vanhemman luona. (Avomaa 2008, 99.)

Sosiaalitoimen vahvistamien elatussopimusten määrä on ollut jatkuvasti kasvussa. Litmalan (2002) mukaan elatussopimusten lukumääräinen kasvu on ollut varsin tuntuva. Vuonna 2001 vahvistettiin 34808 elatussopimusta. Määrä oli noin kolminkertainen verrattuna kymmenen vuotta aiempaan tilanteeseen vuonna 1988 jolloin sopimuksia vahvistettiin 10788. (Litmala 2002, 25.) Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (2011) selvitys, että vuonna 2010 sopimuksia vahvistettiin 42600. Seuraavan vuoden (2012) raportista voidaan todeta määrän kasvaneen edelleen ja vuonna 2011, ollen jo 44400 kappaletta. Vuonna 2007 alkanut elatusapusopimusten määrän kasvu jatkuu edelleen.

Kuvio 1: Sosiaalilautakuntien vahvistamat sopimukset elatusavusta ja lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta sekä isyyden vahvistamiset (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos 2012).

3 Elatustuki

Elatustuki on Kelan maksamaa tukea lapselle tilanteessa, jossa lapsi ei saa elatusta molemmilta vanhemmilta ja elatusvelvollinen on laiminlyönyt elatusavun maksamisen. Elatustukilaki (580/2008) takaa elatuksen myös lapselle, jolla ei ole isää lainkaan. Näin on esimerkiksi lapsella, jonka isä ei ole tiedossa tai ottolapsella, jonka vanhempi on adoptoinut lapsen yksin. Suurin osa elatustuista maksetaan tapauksessa, jossa elatusvelvollinen ei maksa hänelle määrättyä osuutta elatuksesta. Elatustuen maksamisen myötä yhteiskunta ottaa vastuun elatusapujen perinnästä. Elatustuki, joka maksetaan elatusavun maksamisen laiminlyönnin perusteella, on pääsääntöisesti maksettava takaisin. (Salminen 2002, 209-210.)

Kelan perintäoikeus kattaa muutakin kuin vain takautumissaatavan. Kelalla on oikeus periä elatusapuerät viivästyskorkeineen siihen saakka, kunnes kaikki elatustuen takautumissaataverät on suoritettu. Kelalla on perintäoikeuden lisäksi perintävelvollisuus ja sen on viime kädessä vietävä asia ulosoton perittäväksi. Kun Kelalla on perimisoikeus, on elatusvelvollisen suoritettava elatusapuerät Kelalle. Jos elatusapuerät suoritetaan suoraan elatusavun saajalle, tämä rinnastetaan saatavan suorittamiseen muulle kuin lailliselle velkojalle. Perinnästä huolimatta elatusvelvollinen voi tietenkin osallistua lapsen elatukseen muulla tavoin. (Salminen 2002, 210.)

Lapsen asema on tilitysjärjestyksessä Kelaa vahvempi. ETukiL 23 §:n jakosäännön mukaan lapsen elatusapusaatava on etusijalla Kelan elatustuen takautumissaatavaan nähden. Kelan on suoritettava elatusvelvolliselta perityistä varoista ensin lapsen saatava sekä sille viivästyskorot. Kun kaikki lapsen saatavat korkoineen on peritty, voidaan loput suorituksesta kohdistaa elatustuen rästeille. Järjestelmä on siis sellainen, että lapsen siirryttyä elatustuen piiriin ryhtyy Kela hoitamaan sekä maksuliikennettä että perintää. Lapsen huoltajan tai muun edustajan ei siis tarvitse turvautua ulosottoon ja lapsi saa elatustuen heti häiriön ilmetyä. Lapsen aseman voidaan tavallaan katsoa parantuneen hänen siirryttyä säännöllisesti maksettavan elatustuen piiriin. (Salminen 2002, 211.)

3.1 Oikeus elatustukeen

Suomessa asuvien alle 18-vuotiaiden lasten elatus turvataan elatustukilailalla (ETukiL). Elatustukea maksetaan lapsen 18-vuotispäivään asti, jollei sitä katkaista muista syistä aiemmin (ETukiL 7 § & 17 §). Suomessa asumisen määrittää laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta (1573/1993). Vakinaisesti Suomessa asuvaksi määritellään laissa henkilö, jolla on Suomessa varsinainen asunto ja koti ja joka jatkuvasti pääasiallisesti oleskelee täällä. (Salminen 2002, 211-213.)

ETukiL 40 §:ssä säädetään erityisesti, että elatustukea ei saa ulosmitata ja että elatustukea ei saa siirtää toiselle. Nämä säännökset ovat tarpeen siksi, että elatustuki on lapsen tuloa ja tarkoitettu käytettäväksi yksinomaan hänen elatukseensa. Elatustukea maksetaan lapselle yleensä jos joku seuraavista on kyseessä:

- elatusvelvollinen on laiminlyönyt elatusavun maksamisen
- isyyttä ei ole lainvoimaisesti vahvistettu
- jos elatusvelvollisuus on ratkaistu, mutta elatusapua ei ole vahvistettu elatusvelvollisen puutteellisen maksukyvyyn takia
- ottovanhempi on yksin ottanut lapsen ottolapsekseen

(Salminen 2002, 211-213.)

3.2 Elatustuen maksamisen esteet

Elatustukea ei makseta, jos lapsi asuu elatusvelvollisen kanssa tai sellaisen vanhemman kanssa, jonka rahamääräistä elatusapua ei ole vahvistettu hänen maksukyvyttömyytensä takia. Tällaisissa tapauksissa yhteistaloudessa asuvat vanhemmat kuitenkin huolehtivat lapsen elatuksesta. Jos perhe tarvitsee yhteiskunnan taloudellista tukea, perheen on mahdollista hakea toimeentulotukea. Toiseksi, elatustukea ei makseta, mikäli elatusvelvollinen vanhempi on kuollut. Tällöin lapsella on oikeus perhe-eläkkeeseen. Kolmanneksi, elatustukea ei makseta,

jos lapsi pystyy elättämään itse itsensä. Tällöin Kelalla on velvollisuus todistaa, että lapsi kykenee elättämään itsensä. (Salminen 2002, 213-214.)

Elatustukea ei makseta niiltä kokonaisilta kuukausilta, joina lapsi on kunnan maksamassa laitostai perhehoidossa. Rajoitus on sopusoinnussa ElatusL 2.2 §:n kanssa, jonka mukaan vanhempien elatusvastuuta vähentävänä tekijänä voidaan ottaa mukaan asiat jotka vähentävät vanhempien kustannuksia lapsen elatuksesta. Suomessa äiti voi olla paljastamatta lapsen isän henkilöllisyyttä. Edes tämä ei ole elatustuen maksamisen este. (Salminen 2002, 214.)

3.3 Elatustuen määrä

Täysimääräinen elatustuen määrä kuukaudessa lasta kohden säädetään ETukiL 9 §:ssä. Lain tullessa voimaan vuonna 2009 elatustuen määrä oli 129,91 euroa. Elatustuen määrä tarkistetaan vuosittain elinkustannusindeksikorotuksin. Vuonna 2012 summa oli 147,96 euroa ja vuoden 2013 indeksikorotus oli 2,63 % eli täysimääräinen elatustuki kuukaudessa lasta kohden on 151,85 euroa vuonna 2013. (Kansaneläkelaitos 2012.)

ELATUSAPUJEN INDEKSIKOROTUKSET		
Korotus alkaen	Korotus-%	Mitä elatusapua koskee
1.1.1995	5 %	ennen 1.1.1993 vahvistettu
1.1.2000	5 %	ennen 1.1.1995 vahvistettu
1.1.2002	5 %	ennen 1.1.2000 vahvistettu
1.1.2007	5 %	ennen 1.1.2002 vahvistettu
1.1.2009	5 %	ennen 1.1.2007 vahvistettu
1.1.2010	2,297 %	kaikkiin sopimuksiin
1.1.2011	2,38 %	kaikkiin sopimuksiin
1.1.2012	3,57 %	kaikkiin sopimuksiin
1.1.2013	2,63 %	kaikkiin sopimuksiin

Taulukko 3: Elatusapujen indeksikorotukset (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012).

Elatustukea voidaan maksaa vähemmän kuin täysimäärä olisi. Jos elatusvelvollisen veloitteeksi määrätty elatusapu on vahvistettu puutteellisen maksukyvyn vuoksi pienemmäksi kuin elatustuki, maksetaan lapselle niin sanottua erotustukea eli täytetukea. Lapsi saa tällöin elatusvelvolliselta elatusavun ja sen lisäksi Kelalta erotustukena sen verran, että kuukausittainen määrä on yhteensä sama kuin täysimääräinen elatustuki. Täysimääräinen elatustuki voidaan ajatella lapsen elatuksen vähimmäistasoksi. Tämän vähimmäistason valtio takaa lapselle mak-

samalla elatustukea elatusavun lisäksi. Tällaista erotustukea ei peritä takaisin elatusvelvolliselta. Perinnälle ei ole oikeudellisia perusteita, sillä laissa määritellään vanhemman elatusvelvollisuuden ylärajaksi hänen suorituskykynsä. Mikäli elatusvelvollinen laiminlyö elatusavun maksamisen, maksaa Kela pääsääntöisesti elatustuen täysimääräisenä lapselle ja perii elatusvelvolliselta vahvistetun elatusavun verran saataviaan takaisin. Erotustukea ei makseta, jos elatusapu on jonkin muun syyn, kuin puutteellisen maksukyvyn vuoksi pienempi kuin elatustuki. Muita elatusavun määrää laskevia syitä ovat esimerkiksi lapsen kyky elättää itse itsensä tai mahdollinen luonapitovähennys. Jos elatusvelvollinen laiminlyö maksut tällaisessa tilanteessa, on lapsella oikeus elatustukeen vain vahvistetun määrän verran. (Salminen 2002, 215.)

3.4 Elatustuen hakeminen, maksaminen ja maksun lakkauttaminen

Elatustukea voivat hakea lapsen huoltaja, edunvalvoja tai lapsi itse täytettyään 15 vuotta. Jos hakemuksen tekee joku muu kuin huoltaja, on lapsen huoltajan kuulemiseen varattava aika. Kun elatustukea haetaan maksurästien takia, täytyy Kelan viipymättä antaa hakemus tiedoksi elatusvelvolliselle ja varata hänelle tilaisuus selityksen antamiseen. Elatustuki voidaan myöntää ilman kuulemistä, mikäli elatusvelvollisen asuinpaikka ei ole selvillä. Lapsella on oikeus saada elatustukea kohtuullisessa ajassa elatusvelvollista kuulemattakin. (HE 73/1996 9§.)

Elatustuki maksetaan tuen hakijalle, mutta jos lapsen etu sitä vaatii, voi kyseeseen tulla muukin henkilö. Elatustuki myönnetään yleensä hakemiskuukauden alusta alkaen ja erityisesti syystä taannehtivasti enintään kolmelta kuukaudelta. Elatustukea maksetaan siihen asti kunnes lapsi täyttää 18 vuotta ellei tuen lakkauttaminen tule kysymykseen aiemmin. (ETukiL 7§.)

Jos lapsen olosuhteissa tapahtuu muutoksia, jotka vaikuttavat elatustuen maksamiseen, Kelan täytyy tarkistaa elatustuen määrä ja mahdollisesti lopettaa sen maksaminen kokonaan. Mikäli elatustukea on maksettu elatusavun maksamisen laiminlyönnin takia, syy tuen lopettamiseen on eräänntyneen elatusavun loppuminen ja todennäköisyys siitä, että elatusvelvollinen suorittaa jatkossa elatusavun ajallaan. (ETukiL 17§.)

4 Ulosotto

Ulosotto on laiminlyödyn veloitteen täytäntöönpanoa. Yleensä nämä veloitteet ovat maksuveloitteita. Maksuvelvoite syntyy esimerkiksi ostoksesta, vuokrasuhteesta tai vahingonkorvauksesta. Täytäntöönpanosta huolehtii ulosottolaitos, joka on valtion laitos. Ulosotto toimii tiukasti lain ohjaamana. Ulosottoa säätelee ulosottokaari (705/2007). (Linna 2008, 17.)

Ulosotolla on pitkä säädöshistoria. Ensimmäinen laki ulosotosta on vuoden 1669 ulosottosääntö. Tämän jälkeen lakia on uudistettu harvakseltaan, vuonna 1734 (ulosottokaari) ja vuonna 1895 (ulosottolaki). Vuoden 2008 alusta tuli voimaan uusi ulosottokaari (UK 705/2007). Uudessa ulosottokaareissa otetaan huomioon inhimilliset ja kohtuulliset näkökohdat ja yhteiskunnalle aiheutuvat kustannukset liian voimakkaasta perimisestä. Uusissa säännöksissä on erilaisia pehmeitä perimiskeinoja kuten maksuaika ja maksusuunnitelma. (Linna 2008, 18.)

4.1 Ulosoton organisaatio

Ulosotto-organisaatio kuuluu oikeusministeriön hallinnonalaan. Ulosottoviraston toimialueena on ulosottopiiri. Ulosottopiirejä on 22. Etelä-Savon ulosottopiirissä on Oikeusministeriön joulukuussa 2012 antaman asetuksen jälkeen Mikkelin päätoimipaikka ja kaksi sivutoimipaikkaa Pieksämäki ja Savonlinna. Muutos tuli voimaan vuoden 2013 alusta, mutta virastoilla on vuoden 2014 loppuun saakka siirtymäaika toteuttaa toimitila- ja henkilöstöjärjestelyt. (Valtakunnanvoudinvirasto, 2012b.)

Täytäntöönpanosta huolehtivat virkavastuulla toimivat kihlakunnanulosottomiehet. He hoitavat päivittäisiä täytäntöönpanotehtäviä sekä muita tehtäviä kuten vankilaan passituksia itsenäisesti. Velalliset on jaettu rooteleihin sukunimen etukirjaimen mukaan. Asioiden hoitaminen on tehokkainta, kun ulosottomies tuntee asiakkaansa, toiset paremmin ja toiset huonommin. Erityistä juridista osaamista vaativat tehtävät ja huomattavaa julkisen vallan käyttämistä merkitsevät pakkokeinot kuuluvat lakimieskoulutuksen saaneille kihlakunnanvoudeille. Käytännössä nykypäivänä myös monet ulosottomiehet ovat saaneet lakimieskoulutuksen. Muut ulosottomiehelle sopivat koulutukset ovat oikeustradenomi, hallintotieteiden kandidaatti tai hallintotieteiden maisteri. (Oikeuslaitos, 2012b.)

4.2 Ulosottoeruste

Ulosotossa voidaan panna täytäntöön seuraavat veloitteet:

- maksuvelvoite
- velvoite luovuttaa toiselle irtainta tai kiinteää omaisuutta
- velvoite luovuttaa kiinteistön tai tilojen hallinta (häätö)
- velvoite tehdä jotakin
- kielto tehdä jotakin tai velvoite sallia, että toinen tekee jotakin.

Lisäksi ulosottoviranomaisille kuuluu tuomioistuinten määräämien takavarikkojen sekä lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevien päätösten täytäntöönpano. Jotta ulosotto voi käynnistyä, tarvitaan ulosottoeruste. Tämä vaatimus ei koske VeroTPL:ssa tarkoitettuja asioita (ve-

roja, julkisia maksuja ja muita julkisia saatavia). Elatussaatavien perinnässä ulosottoperuste on elatussopimus tai tuomioistuimen antama tuomio. (Oikeuslaitos, 2012b).

4.3 Ulosottoasian vireillepano

Ulosottoasia tulee vireille hakemuksella. Ulosottoa voidaan hakea kolmella eri tavalla. Ensimmäinen kirjallisella hakemuksella, joka voidaan toimittaa mihin ulosottovirastoon tahansa. Toiseksi käy sähköisellä viestillä paikalliselle ulosottoviranomaiselle toimitettu hakemus. Sähköinen hakemus on käyttökelpoinen erityisesti silloin, kun hakemukseen ei tarvitse liittää paperimuotoisia asiakirjoja. Näin on esimerkiksi uudistushakemuksessa, jolloin liitteet ovat jo käyneet ensimmäisen hakemuksen yhteydessä ulosottovirastossa. Kolmas ja tulevaisuudessa entien yleistyvä tapa on teknisellä käyttöyhteydellä lähetetty sähköinen hakemus suoraan Uljasjärjestelmään. Jos velallisen osoite on tiedossa, kannattaa hakemus lähettää kyseisen paikkakunnan ulosottoviranomaiselle asioiden jouduttamiseksi. Hakemuksen voi kuitenkin jättää mihin tahansa ulosottovirastoon ja se toimitetaan hallinnollisesti eteenpäin oikeaan ulosottopiiriin. Viranomaisella on neuvontavelvollisuus asian vireillepanossa. Elatussaataville on oma ulosottohakemuslomakkeensa. (Linna 2008, 61; Linna & Leppänen 2003, 209.)

Asia tulee vireille silloin kun hakemus saapuu viranomaiselle. Ulosottoasian vireilletulo katkaisee velan vanhenemisen. Hakemuksen tulee täyttää tietyt sisällölliset vähimmäisvaatimukset. Ulosottokaarissa säädetään hakemukseen merkittävistä tiedoista. Näitä ovat muun muassa hakijan ja vastaajan asianosaistiedot, tiedoksianto-osoite, puhelinnumero, tilinumero mikäli asiassa on saatavia, asiamiestiedot, hakijan saatava ja ulosottoperusteen tunnistetiedot, jollei se ole liitteenä. Hakijan tulee ilmoittaa, mikäli saatava ei ole sama kuin ulosottoperusteessa. Jollei hakemuksessa ole erikseen mainittu perintätapaa, toimitetaan normaali ulosotto. Hakemukseen merkitään, mikäli halutaan suppea ulosotto, passiivirekisteröinti tai vain veronpalautusten ulosotto. Suppeassa ulosotossa ulosmitataan pääsääntöisesti toistuvaistulo ja veronpalautus. Jos usea velallinen vastaa samasta velasta, suppeaa ulosottoa ei voi valita täytäntöönpanotavaksi. (UK 3:105§). Lain mukaan oletetaan on, että mikäli suppeaa perintää ei nimenomaan pyydetä, toimitetaan normaali ulosotto (UK 3:2§). Passiivirekisteröinti on selitetty seuraavassa luvussa. (Linna 2008, 61-62.)

Ulosottoperuste liitetään hakemukseen tai toimitetaan kolmen viikon määräajassa jälkikäteen viranomaiselle (Linna 2008, 62). Ulosottoperuste voidaan toimittaa alkuperäisenä tai oikeaksi todistettuna kopiona. Yksityisten hakemissa elatusavuissa vaaditaan aina alkuperäinen elatussopimus, joka jää perinnän ajaksi ulosottoviranomaisen haltuun. Kun hakija on uudistamassa hakemustaan, ei ulosottoperustetta tarvitse esittää uudestaan. Kelan hakemuksissa tarvitaan ensimmäisellä kerralla elatussopimus, mutta kopio riittää.

Asian tultua vireille, vastaajalle lähtee vireilletuloilmoitus. Siitä selviää perustietoja vireille tulleesta asiasta ja vastaavan ulosottomiehen yhteystiedot. Mukana on maksukehotus, jossa on kehoitus ottaa yhteyttä kihlakunnanulosottomieheen. Vireilletuloilmoitusta ei tarvitse antaa, jos on tarpeen säilyttää ulosoton yllätyksellisyys. Ulosmittaus voidaan toimittaa ilman ennakoilmoitusta, jos on aihetta olettaa, että ilmoitus vaikeuttaa täytäntöönpanoa. Lisäksi jos velallisen olinpaikka on tuntematon, ulosotto voi käynnistyä ilman edellä mainittuja ilmoituksia. (Linna 2008, 63.)

4.4 Ulosottoasian vireilläolon päättyminen ja passiivirekisteröinti

Jos velalliselta saadaan perittyä koko hakijan saatavan määrä, päättyy ulosottoasian vireilläolo lopputilitykseen ulosottomiehen tilittäessä rahat hakijalle. Lopputilityksen raja on 10 euroa. Tämä tarkoittaa sitä, että lopputilitys voidaan tehdä vaikka viimeinen suoritus ei täysin saatavan kuittaamiseen riittäisikään. Lapsen elatusapu peritään kuitenkin aivan viimeiseen senttiin asti. Jos perintä jää tuloksettomaksi, asialle tehdään estetilitys ja asia päättyy siihen. Tällöin ulosottomies antaa hakijalle varattomuusestetodistuksen. Jos osa saatavasta on saatu perittyä, koskee estetodistus perimättä jäänyttä saatavaa. Jos velallista ei ole tavoitettu, annetaan varattomuus- ja tuntemattomuusestetodistus. Estetodistuksesta käy ilmi, mitä keskeisiä toimenpiteitä ulosottomies on tehnyt asian hyväksi. Estetilityksestä menee tieto luottorekisterin pitäjälle. Maksuhäiriö pysyy rekisterissä kolme vuotta tai neljä vuotta, jos merkinnän voimassaolo aikana tulee uusi merkintä. Tällä yritetään osaltaan vähentää kuluttajien velkaantumista. (Linna 2008, 95-96.)

Kun ulosotosta on annettu varattomuuseste, voidaan saatava rekisteröidä passiivirekisteriin. Tämä tarkoittaa asian siirtämistä ”valvontatilaan”. Passiiviasialle ei tehdä aktiivisia toimenpiteitä. Jos velallisella on muita asioita vireillä, ulosottomies tekee toimenpiteitä niiden hyväksi ja mikäli kertymiä saadaan, myös passiivissa oleva asia on osallisena suorituksesta. Vaikka passiivirekisterissä olevalle asialle ei tehdä toimenpiteitä, säilyy ulosottomiehellä toimivalta tehdä ulosmittaus. Esimerkiksi veronpalautukset voidaan ulosmitata. Hakijalla on velvollisuus ilmoittaa, mikäli saatavaan tulee muutoksia passiivirekisteröinnin aikana. Ennen ulosmittauksella saatujen varojen tilitystä, ulosottomies tarkistaa passiivirekisterissä olevan asian saldon. Hakijalle lähetetään passiivisaldokysely. Varoja ei saa tilittää passiivisaatavalle ennen vastuksen saapumista. Passiivirekisteröinti ei jatka asian vireilläoloa, joten sinä aikana vanhenemisaika kuluu. Passiivirekisteröintiä pyydetään yleensä heti ulosottohakemuksessa. Sitä voidaan pyytää myös myöhemmin, mutta kuitenkin asian vireilläoloaikana. Passiivirekisterissä saatava pysyy kaksi vuotta laskien estetilityksen päivämäärästä. (Linna 2008, 97.)

5 Elatusavun periminen

Varsinaiseksi elatusapujen perintäjärjestelmäksi voidaan luokitella ne elatuslain, elatustukilain, ulosottokaaren, korkolain ja maksunsaantilain säännökset, jotka antavat ohjeita elatusavun perinnän menettelytapoihin. Elatustukilaissa säädetään Kelan oikeudesta elatustuen myöntämisen jälkeen periä rästiin jääneitä elatusapusaatavia viivästyskorokoineen. Laista löytyy säännökset takautumissaatavan vanhentumiseen, Kelan velvollisuudesta turvautua ulosotoperintään, perittyjen varojen jakosäännöstä sekä siitä, missä tilanteessa takautumissaatava voidaan jättää perimättä. Korkolaissa säädetään viivästyskorosta, sen sovittelusta ja erityisesti korkokannasta. Ulosottokaari säätää yleisesti ulosottomenettelystä. (Salminen 2002, 221.)

Vaikka lapselle maksettaisiin elatustukea, se ei poista elatusvelvollisen velvollisuutta suorittaa vahvistettua täysimääräistä elatusapua. Tällaisessa tapauksessa elatustuen suuruinen määrä elatusapua maksetaan lapsen sijaan Kelalle. Lapsen oikeus on saada Kelan takautumissaatavan ylittävä osa elatusavusta. Ulosottokaaren mukaan määräajoin suoritettava palkan ulosmittaus on voimassa ilman eri toimitusta, kunnes velkoja peruuttaa ulosmittauksen tai velallinen suorittaa kaikki erääntyneet saatavat, kaikki viivästyskorot sekä myös seuraavan kuukauden elatusapua vastaavan määrän. Tämä ulosottokaaren säännös on poikkeuksellinen verrattuna pääsääntöön, jonka mukaan täytäntöönpano voi koskea vain jo erääntyntä saatavaa. Poikkeus on katsottu perustelluksi kestovelkasuhteessa. Monet elatusvelvolliset hoitavat säännöllisesti elatusmaksunsa ulosoton kautta ilman, että saatava olisi erääntynyt. (Salminen 2002, 222.) Huhtikuussa 2012 muuttuneet lain seurauksena pitkäkestoisesta ulosotosta menee merkintä luottorekisteriin. Merkintä tulee, jos ulosotto on jatkunut viimeisen kahden vuoden aikana yhteensä 18 kuukautta. Muutos koskee pitkäkestoista toistuvaistulon ulosmittausta tai sen korvaavaa maksusuunnitelmaa eikä esimerkiksi pitkäkestoista kiinteistön ulosmittausta. Tämä muutos on muuttanut monen elatusvelvollisen maksutapaa. Nyt he maksavat elatusmaksut suoraan lapsen lähihuoltajalle. (Valtakunnanvoudinvirasto 2012a.)

Elatuslain mukaan määräajoin suoritettava elatusapu ja sille kertynyt viivästyskoroko on perittävä elatusvelvolliselta viiden vuoden kuluessa sitä seuranneen vuoden alusta, jona elatusapu on erääntynyt maksettavaksi. Elatustukilaissa säädetään Kelan takautumissaatavan vanhentumisesta muutoin samoin, paitsi ettei sille peritä viivästyskorokoa. Kertamaksuna suoritettava elatusapu ja sille maksettava viivästyskoroko on perittävä viiden vuoden kuluessa siitä, kun elatusapu on erääntynyt maksettavaksi tai lapsi on tullut täysi-ikäiseksi. Vaikka sekä määräajoin suoritettavan että kerralla suoritettavan elatusavun vanhentumisaika on viisi vuotta, vanhenevat ne eri aikaan. Tämä johtuu siitä, että määräajoin suoritettavan elatusavun vanheneminen alkaa seuraavan kalenterivuoden alusta lukien ja näin kaikki saman vuoden aikana erääntyneet saatavat vanhenevat yhtä aikaa. Eli tammikuussa erääntyneen elatusavun vanhenemisaika on lähes kuusi vuotta. Kertamaksuna suoritettavan elatusavun vanheneminen

alkaa pääsääntöisesti eräpäivästä. Mikäli kertamaksulliselle elatusavulle ei ole määritelty erääntymisajankohtaa, on se lain mukaan kaikissa tapauksissa perittävä ennen kuin lapsi täyttää 23 vuotta. Elatuslaissa on selvitetty joitain tilanteita, joissa vanhenemisaika ei ole ehdottomasti edellä mainitunlainen. Näitä ovat muun muassa annettu panttioikeus tai elatusvelvollisen konkurssi. (Salminen 2002, 223-224.)

5.1 Perinnän toteuttaminen

Elatustukilaissa on asetettu Kelalle velvollisuus ryhtyä tarvittaessa ulosottotoimiin elatusavun perimiseksi. Toimenpiteisiin on ryhdyttävä kohtuullisessa ajassa elatusavun erääntymisestä. Elatustukilain perusteluissa esitetään kohtuulliseksi ajaksi yhtä kuukautta. Toimenpiteisiin ei tarvitse ryhtyä, jos etukäteen on tiedossa elatusvelvollisen vähävaraisuus ja on todennäköistä, että perintä jäisi tuloksettomaksi. Elatusapuvelkaa voidaan ulosmitata elatusvelvollisen omaisuudesta tai toistuvaistulosta. Ulosottokaarella on elatusapujen ulosmittausta koskeva tavallista ankarampi ulosmittaussääntö, jonka mukaan palkasta saadaan ulosmitata normaalia suurempi määrä (UK 4:54§). Suojaosuuden määrä on kuitenkin aina sama ja se on jätettävä velallisen käyttöön. Suojaosuus vuonna 2013 on 669 euroa kuukaudessa. Summa nousee asteittain, mikäli velallisella on elatusvelvollisia samassa taloudessa. Elatusapujen ulosmittausta ei voida keskeyttää eikä siitä myönnetä vapaakuukausia kuten muista ulosmittauksista. (Salminen 2002, 224-225.) Perittäessä elatusapuja, vapaakuukausia voidaan antaa tai ulosmittausta lykätä vain painavin syin (Oikeuslaitos, 2012a).

Ulosoton kautta perityistä varoista kilpailee usein monta velkojaa. Vuonna 1993 voimaan tullut maksunsaantilaki säätelee sitä, missä järjestyksessä velkojille maksetaan saatavia konkurssissa tai ulosotossa, kun velallisen varat eivät riitä kaikkien velkojen maksuun. Määräajoin maksettavat elatusapumaksut ovat etuoikeutettuja verrattuna moneen muuhun saatavaan, kuten vakuudettomiin kulutusluottoihin. Lapsella ja Kelalla on siis erittäin hyvä asema saada suorituksia jaettavista varoista. Elatusapujen ohi menevät vain sellaiset saatavat, joiden vakuutena on pantti- tai pidätysoikeus tai jotka ovat syntyneet yrityksen saneerauksen yhteydessä (MaksunsaantiL 3 § & 3a §). Kertasuoritteinen elatusapu on etuoikeudeton saatava, sillä maksunsaantilaissa eritellään etuoikeutetuksi vain määräajoin suoritettava elatusapu. Jos elatusvelvolliselta peritään samanaikaisesti usealle eri lapselle elatusapua, on saatavilla keskenään yhtäläinen oikeus. Lapsen saatava on aina etusijalla verrattuna Kelan saatavaan. (Salminen 2002, 225-227.)

Ulosotossa menetellään tilitysvaiheessa niin, että koko saatava tilitetään Kelalle. Ulosottoviranomainen seuraa kirjanpidossaan elatusapurästin kokonaismäärän tilannetta ja tilittää ulosoton kertymän kokonaisuudessaan Kelalle. Kela huolehtii jakosäännöstä lapsen ja Kelan kesken. Jos lapsi tai hänen edunsaajansa on yksityisen hakijana ulosotossa, tilanne on yksinker-

taisempi, tällöin saatava tilitetään suoraan hakijalle eikä jakosääntöä tarvitse soveltaa lainkaan. (Salminen 2002, 227.) Joulukuun lopussa vuonna 2012 Etelä-Savon ulosotossa oli perinnässä 581 elatusapuasiaa. Velallisia noiden asioiden takana oli 524 kappaletta, joista vain 38 oli yksityisiä hakijoita. Voi siis helposti todeta, että lähivanhempi hakeutuu maksuviiveen satuttaessa nopeasti elatustuen piiriin eikä lähde hakemaan itse saatavia ulosoton kautta. (Ulosoton raportointisovellus, 2013.)

Kohdentaminen ja varojen jakaminen on tärkeää, sillä on tarkasti määrättyä missä järjestyksessä elatusvelvolliselta kertyvät suoritukset kohdistetaan rästiin jääneille saataville. Tästä säädetään ElatusL 16a §:ssä. Jos elatusapua on rästissä useammalta kuin yhdeltä kalenterivuodelta, kunkin kalenterivuoden aikana erääntyneen elatusavun kokonaismäärää käsitellään yhtenä eränä suorituksia kohdistettaessa. Kohdistaminen aloitetaan aina vanhimmasta elatusavusta ja sille kertyneestä viivästyskorosta. Tämän jälkeen suoritusta kohdistetaan kuluvan vuoden elatusapusaatavalle aikajärjestyksessä ja vasta sitten kuluvan vuoden viivästyskorolle. Kun lapsen saatavat on saatu perittyä, aletaan suorituksia kohdistaa Kelan takautumissaatavalle. Edellä mainittu kohdistussääntö soveltuu vain määräajoin erääntyvälle elatusavulle. Kertamaksuna suoritettavan elatusavun kohdalla on mietittävä vain elatusavun ja sille mahdollisesti laskettavan viivästyskoron suhdetta. Kohdentamissäännösten takia elatusapujen perinnässä ei voida soveltaa Kauppakaaren (KK) 9:5:n säännöstä velallisen oikeudesta kohdentaa vapaaehtoinen suorituksensa haluamalleen velkaerälle eikä myöskään säännöstä koron ensisijaisuudesta pääomaan nähden (HE 128/1997).

5.2 Viivästyskorke

Alun perin elatusapuvelat kuuluivat vuoden 1983 alussa voimaan tulleen korkolain piiriin. Tämä tarkoittaa, että elatusapuvelalle oli maksettava 16 prosentin viivästyskorke kunkin elatusapuerän eräpäivästä lukien. Perintäteknisistä syistä lakia muutettiin jo vuonna 1984, jonka jälkeen laki ei koskenut määräajoin suoritettavaa elatusapua. Kertasuoritteinen elatusapu jäi korkolain piiriin. Määräajoin suoritettava elatusapu muuttui taas viivästyskorolliseksi vuoden 1999 alusta lukien. Elatustuen takautumissaatava jäi kuitenkin viivästyskorottomaksi. Tämän takia kirjatessa voi samassa hakemuksessa olla korotonta sekä korollista saatavaa. Vuoden 2002 heinäkuussa korkolaki uudistui siten, että viivästyskoron korkokanta perustuu nyt Euroopan keskuspankin viitekorkoon ja se tarkistetaan puolivuositain. KorkoL 4.1 §:n mukaan viivästyskorke on 7 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kulloinkin voimassa oleva viitekorko. Korkolaki on tahdonvaltainen laki. Osapuolet voivat siis sopia onko suoritettava elatusapu korotonta vai korollista. (Salminen 2002, 230-231.)

Määräajoin sekä kertamaksuna suoritettavan elatusavun viivästyskorke määräytyy siis KorkoL 4.1 §:n mukaan. Kertamaksuna suoritettavan saatavan korke alkaa juosta eräpäivästä lukien,

mikäli eräpäivä on määrätty. Muussa tapauksessa korko lasketaan KorkoL 6 §:n mukaan 30 päivän kuluttua siitä, kun elatusapua on vaadittu maksettavaksi. Korko lasketaan päiväkohtaisesti. Määräajoin suoritettavan elatusavun viivästyskoron laskentakaava ei ole yhtä selkeä. Laskutapa muistuttaa pankeissa käytettävää laskentatapaa, jossa pankki maksaa talletukselle koron joka määräytyy tallettajan tilillä olevan keskimääräisen saldon mukaan. Huomioon otetaan vain täydet kuukaudet. Näin elatusvelvollisella on mahdollisuus maksaa elatusapu korottomana sen kuukauden loppuun mennessä, jonka aikana se on erääntynyt maksettavaksi. Käytännössä on katsottu, että kuukausittain etukäteen maksettavan elatusavun eräpäiväksi tulee sopia kuun ensimmäinen päivä. Tällöin esimerkiksi toukokuun ensimmäisenä päivänä erääntynyt elatusapu alkaa tuottaa viivästyskorkoa toukokuun alusta lukien, mikäli saatavaa ei makseta toukokuun loppuun mennessä. On hyvä huomioda, että mikäli eräpäivä on esimerkiksi kuun 15. päivä, on korotonta maksuaikaa erääntymiskuukautta seuraavan kuukauden loppuun asti, koska huomioon otetaan vain täydet kalenterikuukaudet. Elatusapua ulosottoteitse perittäessä viivästyskoron laskee Kela, jolle perintäoikeus on siirtynyt tai jos hakija on yksityinen, viivästyskoron laskee ulosottovirasto. ElatusL 16b.3 §:n mukaan viivästyskorko voidaan periä ulosottoimin, jos hakija sitä pyytää ulosottohakemuksessa, vaikka korkoa ei olisi elatussopimuksessa tai elatustuomioissa vahvistettu maksettavaksi. Jos täytäntöönpanoperusteessa nimenomaan lukee, ettei viivästyskorkoa makseta, ei sitä voida periä myöskään ulosottoimin. (Salminen 2002, 231-234.)

Viivästyskorkoa voidaan sovitella joissa määrätyissä tapauksissa. Tällainen sovittelu on aiheellista, jos elatusvelvollinen on sairauden, työttömyyden tai muun erityisen syyn takia joutunut maksuvaikeuksiin ilman omaa syytään. Sovitteluun on painavat perusteet myös silloin, kun otetaan huomioon viivästyskoron määrä suhteessa elatusvelvollisen taloudelliseen asemaan. Kolmanneksi sovittelua käytetään, jos tilanne on epäselvä. Epäselvä tilanne on esimerkiksi silloin, kun elatusvelvollisella on katsottu olleen perusteltu syy kieltäytyä maksamasta velkaansa. Ensimmäisessä ja toisessa tapauksessa ei edellytetä elatusvelvollisen ylivelkaisuutta tai maksukyvyttömyyttä. Päinvastoin tarkoitus on juuri estää uhkaava velkaantumiskierre. Sovittelun tuloksena viivästyskoron korkokantaa voidaan laskea, viivästyskorko voidaan poistaa kokonaan tai viivästyskoron alkamisaikaa voidaan siirtää myöhemmäksi ja muutokset voidaan tehdä takautuvasti. (Salminen 2002, 234-236.)

5.3 Perintäkulut

Yleensä ulosotossa täytäntöönpanomaksut peritään velalliselta täytäntöönpanon yhteydessä. Jos maksua ei saada perityksi velalliselta, se peritään ulosoton hakijalta. Laissa on säädetty, että elatusavun täytäntöönpanosta ei peritä ulosottomaksua. (Laki ulosottomaksuista 5§.)

Ulosottoperintä on siis maksutonta sekä hakijalle että velalliselle. Jos yksityinen velkoja perii saataviaan itse tai käyttää perintätoimistoa, perintä aiheuttaa kuluja. Perinnästä aiheutuneet kulut tulee velallisen korvattavaksi. Perintäkuluja ei tarvitse korvata mikäli velkoja itse tai käytetty perintätoimisto on menetellyt perinnässä hyvän perintätavan vastaisesti paitsi jos moitittavuutta tai laiminlyöntiä voidaan pitää hyvin vähäisenä. (Laki saatavien perinnästä 10 §.)

6 Työn tulokset

Työni teoriaosuudessa käsittelin lapsen elatusta tilanteessa, jossa elatuksesta ei huolehdi kaksi huoltajaa yhdessä. Yleensä kyse on erotilanteesta, joka saattaa olla riittäväkin. Lisäksi käsittelin ulosotto-organisaatiota ja ulosottoasian vireilletuloa. Paneuduin pelkästään ulosoton alkuvaiheisiin. Vireilletulon lisäksi käsittelin ulosottoperusteeseen, ulosottohakemukseen ja perinnän toteuttamiseen liittyviä asioita. Kaikissa asioissa pidin mahdollisuuksien mukaan huomion elatussaatavien kirjaamisesta enkä lähtenyt laajemmin esittelemään esimerkiksi erilaisia ulosottoperusteita.

Opinnäytteen liitteenä olevassa kirjaamisohjeessa kuvasin mahdollisimman selkeästi miten kirjaamisprosessi etenee Uljas-järjestelmässä ja mihin kohtiin tulee ottaa kantaa ja kiinnittää huomiota kirjatessa. Tein muistiinpanoja elatussaatavaa kirjatessani ja käytin omia havaintojani hyödyksi. Otin kuvaruutukopioita joihin jälkepäin lisäsin huomion kiinnittäviä merkkejä kuten ympyröitä. Asiakkaiden tunnistetiedot mustasin ja osin käytin keksittyjä tunnistetietoja. Taustamateriaalina minulla oli virastosta löytyviä ohjeita erilaisista koulutuksista, joita oli järjestetty muutamia vuosia aikaisemmin. Vinkkejä hyvän ja selkeän ohjeen tekemiseen sain opiskelijakollegaltani, joka oli omassa työssään laatinut paljon ohjeita sekä toisen ulosottojärjestelmän materiaalista.

Itse olen hyötynyt suunnattomasti tiedosta, jota olen saanut elatusapuasioihin perehtyessäni. Olen pystynyt omassa työssäni palvelemaan asiakkaita paremmin ja ohjaamaan heidät oikeaan paikkaan, kun heillä on ollut tarvetta esimerkiksi muuttaa elatussopimusta. Kirjaamisohje toimii kirjaamossa käsikirjana tilanteissa, jossa jokin asia on kirjaajalle epäselvä. Erityisesti ohje hyödyttää tilapäistä kirjaajaa. Heillä kirjaaminen ei ole jokapäiväistä ja siksi ohjeen läpikäyminen on hyvä varmistus laadukkaasta työstä. Vähän aikaa kirjaamista tehneet virkamiehet ottavat mieluusti ohjeen esille kirjatessaan asioita joista voi olla monia variaatioita. Lisäksi lait muuttuvat kiivaaseen tahtiin ja kun kirjaamisohje pidetään jatkossa päivityksillä ajan tasalla, voi aina luottaa tiedon ajantasaisuuteen. Ohje hyödyttää työelämässä ammattitaitoisia kirjaajia niin, että kun ajantasainen kirjaamisohje on saatavilla, vähenee vasta taloon tulleen virkamiehen neuvomiseen ja perehdyttämiseen käytetty aika. Tämä opinnäyte auttaa myös eroa läpikäyviä henkilöitä, sillä elatusasioista ei yleensä oteta selvää ennen kuin tilanne on

ns. päällä ja silloin ihminen on usein henkisesti väsynyt ja mieli kuohuksissa eikä tiedon hankintaan ei ole välttämättä resursseja. Vaikka näkökulma on ammatillinen, viitekehys on kirjoitettu selkeästi ja ymmärrettävästi.

Mielestäni onnistuin teoriaosuuden rajaamisessa hyvin, sillä aihe on laaja ja siitä olisi saanut asiaa vaikka kuinka paljon. Ohje on otettu ilolla vastaan virastossa, sillä ohjeen valmistuminen sattui samaan aikaan, kun laajan kirjaamisohjeen työstäminen alkoi. Nyt yksi osa on jo valmiina liitettäväksi isoon kokonaisuuteen. Tekemäni ohje ei ole vielä päässyt käyttöön, sillä täydellinen kirjaamisohje ei ole vielä valmis, eikä näin ollen ohjetta ole virallisesti vahvistettu käyttöön. Kun kirjaamisohje saadaan vahvistetuksi, otetaan se heti käyttöön ja jatkossa tiedon ajantasaisuudesta varmistutaan päivittämällä ohjetta tietojen muuttuessa tai lisääntyessä.

Opinnäytetyöprosessi on ollut minulle mieluinen. Aihe oli todella mielenkiintoinen ja yleisesti ulosotto tuntuu mielekkäältä organisaatiolta jossa viihdyn. Oma ammatillinen osaamiseni on kehittynyt prosessin aikana opinnäytetyön tekemisen myötä sekä tietenkin normaalisti työtä tekemällä ja uusia asioita kohtaamalla. Jälkeenpäin prosessi tuntuu suhteellisen helpolta. Tunteeseen vaikuttaa varmasti se, että asia kiinnosti kovasti ja joka ilta teki mieli lukea jotain aiheeseen liittyvää. Ongelmana oli lähteiden saatavuus siinä mielessä, että lapsen elätksestä löytyy kyllä muutamia kirjoja, mutta monet olivat liian vanhoja lähteinä käytettäväksi. Ulosottoa koskevia lähteitä löytyi ja niitä käytin mahdollisuuksien mukaan. Ulkomaisia lähteitä en edes tutkinut, sillä ensiksikin lait ovat maakohtaisia ja lisäksi vaikka avautuneet rajat lisäävät maiden välistä yhteistyötä, nämä asiat eivät koske Suomen ulosottoviranomaisen käyttöjärjestelmää johon ohje tehtiin. Olin mahdollisimman kriittinen lähteistä, ettei mukaan olisi tullut epäolennaisia asioita. Itse ohjeen tekemisen koin aluksi vaikeaksi, koska en ollut aiemmin tehnyt ohjetta ja huomasin, ettei se olekaan niin helppoa kuin ensin ajateltuna tuntui. Sain todella hyviä neuvoja ohjeen laatimiseen opiskelijakollegaltani, joka väsymättä jakoi vastata kysymyksiä pursuaviin sähköpostiviesteihini.

Mitä sitten tekisin toisin, jos prosessi olisi nyt alussa? Tekisin vielä aktiivisemmin taustatyötä ja yrittäisin etsiä erilaisia artikkeleita aiheeseen liittyen. Niistä olisi voinut saada esimerkiksi erilaisia näkökulmia ja tehdä mahdollisesti vastakkain asettelua aiheesta. Tämä ei tietenkään anna lisäarvoa sille mitä alun perin oli tarkoitus tehdä, eli ohje elatusasian kirjaamisesta ulosoton käyttöjärjestelmään, mutta tutkimuksellisesti se olisi ollut hyvä lisä työlle. Harmikseni tämä idea ei tullut minulle ajoissa mieleen, eikä kukaan muukaan sitä keksinyt ehdottaa.

Lähteet

Kirjallisuus

Asetus ulosottomaksuista 13.1.1995/35

Avomaa, P. 2008. Eroajan ABC. Hämeenlinna: Minerva Kustannus Oy.

Elatustukilaki 29.8.2008/580

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10., osin uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Korkolaki 20.8.1982/633

Laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta 30.12.1993/1573

Laki lapsen elatuksesta 5.9.1975/704

Laki saatavien perinnästä 22.4.1999/513

Laki ulosottomaksuista 13.1.1995/34

Laki velkojien maksunsaantijärjestyksestä 30.12.1992/1578

Laki verojen ja maksujen täytäntöönpanosta 15.6.2007/706

Linna, T. & Leppänen, T. 2003. Ulosottomenettely. Helsinki: Talentum.

Linna, T. 2008. Ulosottokaaren pääkohdat. Helsinki: Talentum.

Litmala, M. 2002. Lakiopas avioeroon. Juva: WSOY Lakitieto.

Litmala, M. 2002. Lapsi erossa - empiirisiä kuvaajia. Teoksessa Litmala, M. (toim.) Lapsen asema erossa. Juva: WSOY Lakitieto.

Oikeushallinnon tietotekniikkakeskus. 2008. Ohjeet elatusapuasioihin Uljaksen 2008.2 versiossa.

Oikeusministeriö. 2013. Ulosoton raportointisovellus: Avoimet elatusapuasiat.

Salminen, S. 2002. Lapsen elatus, elatusapu ja elatusurva. Teoksessa Litmala, M. (toim.) Lapsen asema erossa. Juva: WSOY Lakitieto.

Ulosottokaari 15.6.2007/705

Sähköiset lähteet

Airaksinen, T. 2009. Toiminnallisen opinnäytetyön kirjoittaminen. Viitattu 12.9.2012. <http://www.slideshare.net/TiinaMarjatta/toiminnallinen-opinnytety-tekstin>

HE 128/1997 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle lapsen elatusavun perintää koskevan lainsäädännön uudistamisesta. Viitattu 5.9.2012. <http://www.edilex.fi/virallistieto/he/19970128>

Kansaneläkelaitos. 2010. Elatustuki nousee vuoden alusta. Viitattu 20.9.2012. <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/net/091210125124HL?OpenDocument>

Kansaneläkelaitos. 2012. Elatustuen määrä ja maksaminen. Viitattu 20.9.2012. <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/301208100446HL?OpenDocument>

- Lukkaroinen, R. 2002. Vastuunjaon malli vanhusten kotona asumisen mahdollistamiseksi. Viitattu 22.9.2012. <http://herkules.oulu.fi/isbn9514268334/html/x585.html>
- Lundberg, V. & Vainio-Kaila, S. 2009. Elatusavun määräytyminen. Viitattu 26.8.2012. https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/2061/Lundberg_VainioKaila.pdf?sequence=1
- Oikeuslaitos. 2012a. Palkan ulosmittaus. Viitattu 12.12.2012. <http://www.oikeus.fi/5620.htm>
- Oikeuslaitos. 2012b. Ulosotto. Viitattu 28.10.2012. <http://www.oikeus.fi/4312.htm>
- Oikeusministeriö. 2007. Ohje lapsen elatusavun suuruuden arvioimiseksi. Viitattu 26.8.2012. <http://www.om.fi/1182265240526>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012. Elatusapujen ja elatustukien määrät nousevat 1.1.2013. Viitattu 28.1.2013. <http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/-/view/1846511#fi>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2011. Lapsen elatus ja huolto 2010. Viitattu 26.8.2012. http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr18_11.pdf
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2012. Lapsen elatus ja huolto 2011. Viitattu 10.9.2012. http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/aiheittain/lasten_sosiaalipalvelut/lapsenelatus
- Valtakunnanvoudinvirasto. 2012a. Pitkäkestoisesta ulosotosta annetaan jatkossa tieto luottotietorekisteriin. Viitattu 28.8.2012. <http://www.valtakunnanvoudinvirasto.fi/fi/index/ajankohtaista/2012/03/pitkakestoisestaulosotostaannetaanjatkossatietoluottotietorekisteriin.html>
- Valtakunnanvoudinvirasto. 2012b. Oikeusministeriö: Ulosottovirastojen toimipaikat vähenevät. Viitattu 2.2.2013. <http://www.valtakunnanvoudinvirasto.fi/fi/index/ajankohtaista/2012/12/oikeusministerioulosottovirastojentoimipaikatvahenevat.html>

Kuviot

Kuvio 1: Sosiaalilautakuntien vahvistamat sopimukset elatusavusta ja lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta sekä isyydenvahvistamiset (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2012).	13
---	----

Taulukot

Taulukko 1: Lasten yleisten kustannusten määrä 1.1.2013 lukien (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012).	11
Taulukko 2: Luonapitovähennysten määrä 1.1.2013 alkaen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012).	11
Taulukko 3: Elatusapujen indeksikorotukset (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012).	15

Liitteet

Liite 1 ETELÄ-SAVON ULOSOTTOVIRASTO KIRJAAMISOHJE Elatusapu ja -tuki.....	31
---	----

Liite 1 ETELÄ-SAVON ULOSOTTOVIRASTO KIRJAAMISOHJE Elatusapu ja -tuki

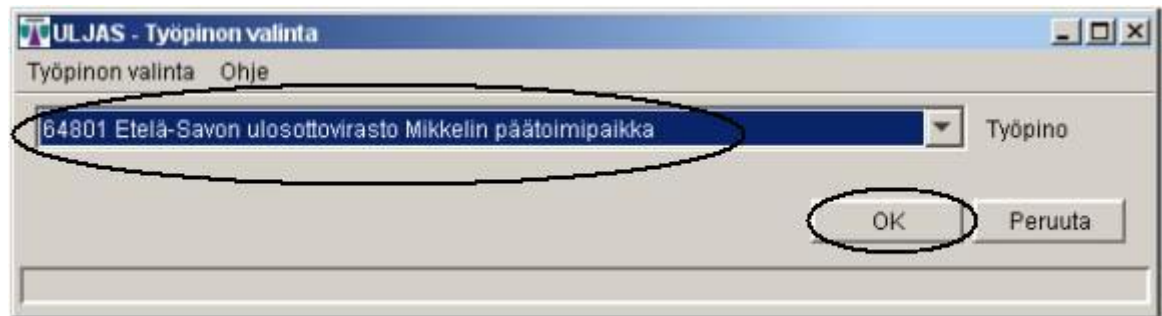
ETELÄ-SAVON ULOSOTTOVIRASTO

KIRJAAMISOHJE

Elatusapu ja -tuki

Kirjaaminen tapahtuu ULJAS-järjestelmässä.

- Valitse pääsivulta KIRJAUSTYÖPINO MANUAALISET.
- Valitse työpinon alaspöytävalikosta oma toimipaikka.
- Paina OK.

Tämän jälkeen avautuu ASIOIDEN TALLENNUKSEN TYÖPINOT - manuaaliset.

- Valitse UUSI ASIA.

Uusi ASIA avautuu. Ala kirjata tietoja välilehti kerrallaan. Välilehtiä on yhdeksän, mutta elatussaatavia kirjatessa ei syötetä mitään tietoja SAATAVAT -välilehdelle.

HAKIJAT

Hakija haetaan kirjoittamalla nimen osa NIMI -kenttään.

- Etsi ensin valtakunnallisia hakijoita. Tällöin rasti VALTAKUNNALLINEN -kentässä. Jos valtakunnallista hakijaa ei löydy, etsi muita kuin valtakunnallisia. Uusi hakija täytyy perustaa järjestelmään.
- Tarkista tilinumero ja osoite.

Kansaneläkelaitoksen (KELA) ollessa hakijana, valitse "Kansaneläkelaitos Elatusavut", sähköinen tunnus 400. Tätä käytetään sekä sähköisissä että manuaalisissa hakemuksissa.

The screenshot shows the 'ULJAS - Asia' application window. The 'Hakijat' tab is active. The 'Henkilön haku' section has 'Luonnollinen henkilö' selected under 'Henkilölaji'. The 'Valtakunnallinen' checkbox is checked. The 'Hae...' button is circled in red. The 'Tilitiedot' section includes fields for 'IBAN/Tilinumero', 'BIC/Pankki', and 'SEPA-tili'. At the bottom, the 'Tallenna' button is circled in red.

ASIAMIES

Täytetään mahdollisen asiamiehen tiedot samalla tavalla kuin hakijankin. Jos asiamiestä käytetään, hakijalta on oltava tilitysvaltakirja joko sähköisesti tai hakemuksen liitteenä. Manuaalinen valtakirja kirjataan ULJAKSEEN.

VELALLISET

Velallisen tiedot täytetään omalle välilehdelleen samalla tavalla kuin on tehty hakijan ja asiamiehen kohdalla.

- Syötä henkilötunnus ja paina HAE. Jos henkilöä ei löydy, täytyy henkilö perustaa järjestelmään.
- Valitse täytäntöönpanotapa. Oletuksena on, että täytäntöönpanotapa on normaali, mikäli hakija ei ole erikseen hakemuksessa pyytänyt suppeaa perintää.
- Tallenna.

ULJAS - Asia - 1255040610

Asia Muokkaa Toiminnot Toimenpiteet Siirry Ohje

Hakijat Asiamies **Velalliset** Asiatiedot Täytäntöönpanoperusteet Elatussaatavat Saatavat Lisätiedot Liitteet

Henkilön haku

Henkilölaji
 Luonnollinen henkilö Juridinen henkilö

Henkilötyyppi

Hetu Henkilötunnus Henkilönro

Nimi

Etunimi

Yrityksen nimi

Vie nimi

Tila Piiri Yhteystietojen luovutuskielto

Täytäntöönpanotapa Vastaava Kehotus maksettu

Ei lainvoimainen Vir.tulopvm Tiedoksiantopyyntö

Nimi	Hetu/Y	Kotiosoite	Tila	Piiri	Vastaava	Tall.pvm

ASIATIEDOT

- Kirjaa hakemuksen saapumispäivä, vireilletulopäivä tulee automaattisesti.
- Valitse asialajiksi ELAPU.
- Asianimiä pääset hakemaan ..-painikkeella. Valitse ELATUSAPU.
- Kirjoita hakijan viitenumero. Kelan asioissa viitenumero kirjoitetaan sekä hakijan viitetieto 1 että hakijan viitenumero-kohtiin.
- Merkitse passiiviperintäpyyntö-kohtaan rasti, mikäli hakija on pyytänyt asian passiiviperintää ulosottihakemuksessa.

Asianimi valitaan seuraavista:

- Elatusapu (89)= päätökseen tai elatussopimukseen perustuvat elatusapuasiat.
- Ulkomaiset ela-asiat (90)= muut kuin suomalaiset elatusapuasiat.
- Muu elatusapu (91)= elatusapuasiat joihin ei lasketa indeksikorotusta.

The screenshot shows the 'ULJAS - Asia' application window with the 'Asiatiedot' tab selected. The form contains the following data:

Piiri	Etelä-Savon ulosottovirasto	Hakijan viitetieto1	123456789
Vastuuyksikkö	Etelä-Savon ulosottovirasto Mikkel	Hakijan viitetieto2	
Asian valmistelija	Ollikainen Suvi	Hakijan selite	
Asian vastaava	[Redacted]	Hakijan viitenumero	123456789
Vireilletulopvm	21.11.2012	Edell. asian asianro	
Saapumispvm	21.11.2012		
Asian nimi	Elatusapu	Edell. asian tiedot...	
Asialaji	Elapu	Elatusapusaatavat	
Asianumero	1244052830	Maksuunpanovuosi	
Diainumero	06875112	Alkuperäinen eräpvm	
Tila	Kirjattavana	Vanhentumispvm	
Kirjaamistapa	Manuaalinen	Vanh.katkeamispvm	
☒ Passiiviperintäpyyntö		Saatavien lukkopvm	
☐ Tilityskielto		TP:oon siirtopvm	
☐ Toimenpidekielto			
☐ Asia siirretty manuaalilin			

Buttons at the bottom right: Sakkotuomion sis..., Tallenna

TÄYTÄNTÖÖNPANOPERUSTEET

- Kirjaa päätöspäivämäärä. Vahvistuspäivämäärä tulee automaattisesti tämän jälkeen.
- Kirjaa diaarinumero.
- Kirjaa ratkaisunumero.
- Merkitse täytäntöönpanoperuste selitteeseen. Esimerkiksi elatussopimuksen kyseessä ollessa merkitään ”elatussopimus, lapsen nimi, hetun alku ja voimassa oloaika mikäli sopimus ei ole toistaiseksi voimassa”.
- Kirjataan elatussopimuksen vahvistanut taho ”Muu viranomainen”-kenttään. Mikäli kyseessä on tuomio, kirjataan tuomioistuin.
- Tallenna.

Jokaisesta lapsesta täytetään oma täytäntöönpanoperusteensa. Selitekohdan tiedot yksilöivät täytäntöönpanoperusteet. Tp-peruste tulostetaan-kohdan rasti merkitään jokaiselle täytäntöönpanoperusteelle, mihin perittäväksi tuleva saatava perustuu, jos täytäntöönpanoperusteena on useita elatussopimuksia.

Päätös liitteenä-kohdassa on oletuksena ”paperilla”. Tämä muutetaan tarvittaessa alaseto-
valikosta joko ”sähköinen” tai ”tuomioirek”-tilaan.

The screenshot shows the 'ULJAS - Asia - 1244052936' application window. The 'Täytäntöönpanoperusteet' (Enforcement Basis) tab is active. The form contains the following fields and values:

- Päätöspvm:** 23.06.2012
- Vahvistuspvm:** 23.06.2012
- Diaarinumero:** 2012/00000000
- Määräaika:** (empty)
- Päätös liitteenä:** Paperilla
- Toimivaltasäädös / Suoran ulosottokelpoisuuden peruste:** (empty)
- Tuomioistuin:** (empty)
- Muu viranomainen:** Esimerkki kaupungin lastenvalvoja
- Vanhentumispvm:** (empty)
- netolähde:** Ulosotto
- Selite:** elatussopimus Eerika Esimerkki (010203A)
- Ratkaisunumero:** 2012/00000000
- Määräajan selite:** (empty)
- checkboxes:**
 - Huomioidaan keskeytyksessä
 - Määräajan jatkamiskanne pantu vireille
 - TP-peruste tulostetaan

At the bottom of the form, there is a table with the following columns: Päätöspvm, Diaarinro, Ratkaisunro, Päätös, Tuomioistuin/Muu virano..., Voimassa. Below the table are buttons: Seuraavat>>, Elatusaputiedot..., Uusi, Tallenna, and Poista. The 'Tallenna' button is circled in black.

ELATUSSAATAVAT

Ennen kuin alat kirjata aiempien vuosien elatussaatavia:

- *Valitse elatusaputiedot..*

Kirjaa elatussopimuksen mukaisesti:

- Eräpäivä
- Rasti viivästyskorko pyydetty-kohtaan, mikäli hakija sitä pyytää. Kelan asioissa rasti on automaattisesti.
- Täytä elatuksen kohde: henkilötunnus ja nimi sekä elatuksen päättymispäivä.

- Tallenna kohde.

Lisää kaikkien lasten tiedot yksi kerrallaan. Tietojen kirjaamisen jälkeen tallennetaan kohde.

- Tallenna lopuksi.

Elatuksen kohteen tiedot täytetään aina vaikka lapsi olisi täysi-ikäinen.

ULJAS - Elatusaputiedot - Asianro: [redacted]

Elatusaputiedot Muokkaa Siirry Ohje

Eräpvm 1

Huoltajan nimi [redacted]

Valuutta EUR Viivästyskorko pyydetty

Elatuksen kohteet

Hetu 090702A [redacted] Syntymäaika 09.07.2002 Päättymispvm 09.07.2020

Nimi [redacted]

Hetu	Syntymäaika	Päättymispvm	Nimi
090702A [redacted]	09.07.2002	09.07.2020	[redacted]

Seuraavat Kk-elatus... Uusi Tallenna kohde Poista

Tallenna

Kelan asioissa on valmiiksi viivästyskorke pyydetty. Järjestelmä osaa laskea viivästyskoron määrän seuraavan vuoden alussa, mikäli asia on ollut perinnässä koko vuoden. Jos asia on tullut vireille kesken vuoden, ilmoittaa Kela viivästyskoron määrän seuraavan vuoden alussa saatavuudoksella.

Yksityisellä hakijalla viivästyskoron laskenta valitaan, jos hakija on sitä ulosottohakemuksensa pyytänyt. Yksityisissä elatusavuuissa korko lasketaan viran puolesta ulosotossa.

Jos päättymispäivän muuttuu suuremmaksi kuin syntymäpäivä +18 v, niin järjestelmä antaa huomautuksen, muttei estä tallennusta. Päättymispäivä muutetaan esimerkiksi, jos elatussopimuksessa on sovittu koulutusavustuksista. (Tietotekniikkakeskus, 2008.)

Valitse kk-elatus...

Saatavanimi	Alkupvm	Loppupvm	Rahamäärä	Valuutta
Elatusapu	01.01.2012	09.07.2020	134,57	EUR
Elatusapu	01.01.2011	31.12.2011	129,93	EUR
Elatusapu	01.01.2010	31.12.2010	126,91	EUR
Elatusapu	14.01.2005	31.12.2009	118,15	EUR
Elatustuki	01.01.2012	09.07.2020	134,57	EUR
Elatustuki	01.01.2011	31.12.2011	129,93	EUR
Elatustuki	01.01.2010	31.12.2010	126,91	EUR

Kk-elatus-ruudulle kirjataan voimassa oleva kuluvan vuoden elatusapu ja elatustuki erikseen. Elatustuen määrä ei voi olla suurempi kuin elatusavun.

- Valitse saatavanimi. Vaihtoehtoina on elatusapu, -tuki ja elatuskorke.
- Kirjaa alkupvm. Järjestelmä ehdottaa loppupäivämääräksi samaa päivämäärää, joka kirjattiin edellisessä vaiheessa päättymispäiväksi. Muuta tarvittaessa.
- Kirjaa rahamäärä.
- Tallenna.

Manuaalikirjauksessa kk-elatus-näytölle tiedot annetaan vain kuluvaan vuoteen elatusavusta. Järjestelmä laskee näistä rahamääristä kuluvaan vuoteen maksamattoman elatusapusaatavan ja elatustukisaatavan, kun asia siirtyy kirjaustyöpinosta eteenpäin tarkastettavaksi. Indeksikorotusajo vuoden vaihteessa aloittaa uuden kauden. Käyttäjä ei voi palata edellisen kauden elatusapu- tai elatustukitietoja muuttamaan. Mahdolliset muutokset täytäntöönpanossa olevaan asiaan toteutetaan saatavamuutoksella tai maksumuutoksella. Kausia voi poistaa ja muuttaa ainoastaan kuluvalta vuodelta. Täytäntöönpanoon siirtämisen jälkeen järjestelmä lisää asian saldoon kuukausittain kk-elatus näytölle tallennetun elatusavun/ -tuen määrän tähän merkittävään loppupäivämäärään saakka.

Siirry elatussaatavien tallennukseen...

- Valitse vuosi.
- Valitse saatavan nimi.
- Kirjaa rahamäärä. Tämä on hakijan ilmoittama ”könttäsumma”.
- Tallenna.

ULJAS - Asia - [Nimi]

Asia Muokkaa Toiminnot Toimenpiteet Siirry Ohje

Hakijat Asiamies Velalliset Asiatiedot Täytäntöönpanoperusteet **Elatussaatavat** Saatavat Lisätiedot Liitteet

Vuosi: 2007
 Saatavan nimi: Elatustuki
 Valuutta: EUR
 Rahamäärä: 1 417,80 Ilm. laskentapvm: 31.12.2007
 Lask. rahamäärä: 0,00 Laskentapvm: 31.12.2007
 Hakija: Kansaneläkelaitos Elatusavut
 Tila: Voimassa Saatavakohtainen kierto

Nimi	Vuosi	Rahamäärä	Val.	Laskentapvm	Tila	S.Kielto
Elatustuki	2007	1 417,80		31.12.2007	Voimassa	
Elatustuki	2008	1 417,80		31.12.2008	Voimassa	
Elatustuki	2009	1 488,65		31.12.2009	Voimassa	
Elatustuki	2010	1 522,92		31.12.2010	Voimassa	
Elatustuki	2011	1 559,16		31.12.2011	Voimassa	
Elatustuki	2012	1 076,56		31.08.2012	Voimassa	

Seuraavat>> Elatusaputiedot... Kertymät... Saldo... Historia... Uusi Tallenna Poista

Uljas laskee elatussaatavat kuluvalle vuodelle. Aikaisempien vuosien perittävät elatusmaksut kirjataan elatussaatavat-ruudulle. Saatavia ovat elatusapu, elatustuki ja elatuskorko. Valinta tehdään saatavanimen alta. Elatustukisaatavaa voi olla vain Kelan hakemuksissa. Kirjaaminen aloitetaan vanhimmasta saatavasta. Yhdellä vuodella voi olla vain yksi samanniminen elatussaatava. Yksityishenkilöiden elatusapusaatavissa tulee tarvittaessa laskea valmiiksi aiempien vuosien elatuskorko jo tallennuksen yhteydessä. Jotta korko voidaan laskea tallennuksen yhteydessä, hakijan tulee olla ilmoittanut elatusapusaatavansa ja maksetut elatusapusuoritukset kuukausittain kunkin vuoden osalta. Elatussaatavien vuotta ei voi vaihtaa kirjausvaiheessa mikäli tieto on tallennettu. Väärin kirjattu vuosi poistetaan ja kirjataan sekä tallennetaan uudelleen oikealla vuodella.

SAATAVAT

”Saatavat”-välilehdelle ei kirjata mitään.

HUOM! Jos tuomiossa on tuomittu oikeudenkäyntikuluja, ne kirjataan omana asianaan -> määräaika 15 vuotta.

LISÄTIEDOT

Lisätiedoiksi kirjataan yksityisten hakijoiden asioissa kk-elatusavun määrä sekä hakemuksessa ilmoitetut rästisaatavat. Sähköisinä tulleisiin asioihin ei merkitä lisätietoja ollenkaan. Näissä hakijan jälkepäin etsimät tiedot löytyvät tarvittaessa asialle tallentuneista hakemuksen tiedoista. Lisätietoihin on hyvä merkitä, jos hakemuksessa tai asiassa on jotain erityistä huomiota vaativaa tai poikkeavaa. Lisätiedoista löytää apua myöhemmin, jos asiaa täytyy tutkia tarkemmin ulosottoviraston tai hakijan tai elatusvelvollisen tarpeisiin.

- Valitse tiedon laji ja tietolähde.
- Kirjaa lisätieto.
- Tallenna.

ULJAS - Asia - [redacted]

Asia Muokkaa Toiminnot Toimenpiteet Siirry Ohje

Hakijat Asiamies Velalliset Asiatiedot Täytäntöönpanoperusteet Elatussaatavat Saatavat Lisätiedot Liitteet

Tiedon laji: Elatustuki Tallennuspvm: 13.09.2012 Voimassa

Tietolähde: Hakija Päivityspvm: 13.09.2012 Päivittäjä: [redacted]

Lisätieto: Elatustuki 134,57 e/kk. Elatusapu 134,57 e/kk 1.1.2012 alkaen.

Laji	Tietolähde	Lisätieto	Päiv.pvm	Voim.
Elatustuki	Hakija	Elatustuki 134,57 e/kk. Elatusapu 134,57 e/kk ...	13.09.2012	X

Seuraavat>> Uusi Tallenna Poista

LIITTEET

Liitteet antavat lisätietoa asiasta. Liitteen laji voi olla esimerkiksi uo-peruste, muu tai uudistushakemus. Säilytyspaikka kertoo nimensä mukaisesti missä liite on säilytettävänä tai onko se mahdollisesti palautettu.

- Valitse liitteen laji.
- Kirjaa säilytyspaikka.
- Kirjoita lisätietoja liitteestä, esimerkiksi Kelan asioissa ”kopioid elatussopimuksista”.
- Tallenna.

Elatusavun kirjauksen tarkistaa ja siirtää täytäntöönpanoon aina toinen henkilö.

ULJAS - Asia

Asia Muokkaa Toiminnot Toimenpiteet Siirry Ohje

Hakijat Asiamies Velalliset Asiatiedot Täytäntöönpanoperusteet Elatussaatavat Saatavat Lisätiedot **Liitteet**

Liitteen laji: Uo-peruste

Saapumispvm: 21.11.2012 Palautuspvm:

Saapumistapa:
 Manuaalinen
 Sähköinen

Säilytyspaikka: Esimerkkikaupungin ulosottovirasto

Lisätietoja: elatussopimus

Liitteen laji	Saapumispvm	Palautuspvm	Manuaalinen	Sähköinen	Säilytyspaikka
Uo-peruste	21.11.2012		X		Esimerkkikaupungin ulosottovir...

Seuraavat>> Uusi **Tallenna** Poista

Tiedot on lisätty tietokantaan.